

Spelmansmöte på Nyköpingshus

N . T . Ö . D . 3 . 8 . 1964 .

Svensk folkmusik

Glad kvartett på spelmannens årsmöte, fr. v. Gunilla Vading, Stockholm, Christina Frohm, Gnesta, Seth Carlson, Vinds, och Gustaf Wetter, Katrineholm.

Sörmlands Spelmansförbund är en livaktig organisation vilket bl. a. märktes på Nyköpingshus i lördags då förbundet höll årsmöte där med stor uppslutning av spelmän, som för en gångs skull lät femorna ligga ett par timmar och "pratade årsmöte" i stället.

Det skedde under ordförandeskap av landstingsman Ragnar Larsson i Nävekvävarn och från förhandlingarna kan bl. a. nämnas att förbundets ordförande sedan 1939, Gustaf Wetter i Katrineholm fick förnyat förtroende att föra klubban, A. Rosén, Katrineholm, avgick däremot ur styrelsen och efterträddes av Arne Blomberg, Södertälje. På övriga poster blev de omvalda vilket innebär att Nils Lindvall, Katrineholm, är kassaförvaltare, Sigvard Ejeremo, Stigtomta, sekreterare, Arvid Karlsson, Nyköping, vice ordförande, och Artur Forsberg, Katrineholm, biträdande kassaförvaltare. Till revisorer omvaldes Martin Hugo Lindström, Stockholm, och Fritiof Nyberg, Södertälje.

Man hade vidare att redovisa resultatet av den kompositionstävling, som anordnats med anledning av Seth Carlsons 80-årsdag. Nämnde Carlson, en av de fyra återstående av förbundets stiftare, är hedersordförande och fortfarande aktiv i förbundet trots att han numera är bosatt i Småland. Han hyllades vid årsmötet och fick de nya kompositionerna i specialbundet nothäfte.

Som avslutning på sammankomsten följde supé i Gästabudsalen men det märktes att deltagarna suttit och blivit spelsugna under förhandlingarna för så fort dessa bröts började man knäppa upp fiollådorna och lägga stråkarna på strängarna. Bland gästerna vid bordet märktes kommunalrådet Gösta Liljegren med fru som representant för Nyköpings stad.

● Innan man skildes stämde man möte på Nyköpingshus igen, det sker på pingstdagen då Sörmlands Spelmansförbund, som tidigare nämnts, firar 40-årsjubileum med en stor spelmannsstämna i vilken man räknar med att långt över hundra bygdespelmän från hela Sverige skall delta. Vid det tillfället blir det också ett gammaldags sörmländskt bondbröllop och brudparet skall, som också nämnts tidigare, väljas ut med bistånd av tidningen Folket. Intresserade fästefolk i gifstankar har chansen att få sitt bröllop ordnat under festliga former, men till det evenemanget skall vi be att få återkomma.

Klang

Efter förhandlingarna kåserade landsantikvarie Ivar Schnell om Nyköpingshus och som den ordmålare han är lyckades han också beskriva något av den roll spelmän och musikanter av olika slag spelat vid tilldragelser av skiftande slag på den gamla borgen under århundradens lopp.

Genom våra dagars massmedia, radio och TV, har de som förr hade sina rötter i allmogekulturen med dess folkmusik kommit i kontakt med konstmusiken. Detta positiva resultat förvånas emellertid av att förbindelsen med den sunda folkmusiken så småningom upplösts och många har fallit offer för en sentimental talmikonst. Schlagern och jazzen har mer och mer undanträngt den äkta allmogemusiken.

Folkmusiken betydde fordom inte bara ett berikande tillskott till det dagliga livet, den var en del av livet självt. Bonden bakom plogen, kusken och gesällen på vägarna, jägaren i skogen, smeden vid sitt

ståd, alla berättar de i folksångerna om sig själva. Vid festliga tillfällen hade spelmannsmusiken sin givna plats.

Ny folkmusik har inte uppstått på de sista 150 åren. Sällan hör man numera lantfolket sjunga till sitt arbete. Hos industriarbetaren har sångarglädjen kvävits av den stressande produktionsprocessen. Man behöver ju bara knäppa på radion för att genast få musik av varje önskad kvalitet och kvantitet. Då tycks det inte längre löna sig att spela och sjunga själv. Nu hör man i stället ett av våra dagars gissel, transistorn, vråla den sista slagern.

Glädjande nog har en påtaglig reaktion uppstått i vida kretsar och intresset för folkmusiken ökas. Därför är Jan Lings bok, Svensk folkmusik, mycket välkommen just nu, ty den ger dem som vill försöka tränga in i en svunnen kultur en historisk översikt av svensk folkmusik, byggd på folkmusikforskningens senaste rön.

Författaren, fil lic Jan Ling, för närvarande verksam vid musikhistoriska museet i Stockholm, är en av de förnämsta experterna på svensk folkmusik. Han föreläser i detta ämne vid Uppsala universitet. I nio välutvalda kapitel ger han en åskådlig bild av folkmusikens miljö och källor och framhäver särdragen i allmogens musik.

Vi får en ingående redogörelse för romantikernas insatser vid 1800-talets början för folkmusikens bevarande. Det förnämsta resultatet av dessa strävanden blev Svenska folkvisor från forntiden, samlade och utgivna av E. G. Geijer och A. A. Afzelius 1814-1818. Den musikaliska redigeringen var anförtrord åt C. F. Haefner, direktor för musiceen i Uppsala, som tyvärr försåg de gamla melodierna med en harmonisk dräkt efter dåtidens smak. Men samlarna var medvetna om att de kommit i kontakt med ett tonspråk som skilde sig från konstmusikens.

Den som vill få ett verkligt begrepp om svensk folkmusik hänvisar författaren till Nils Anderssons publikation av svenska låtar, som omfattar 7.000 melodier från Skåne till Jämtland. En stor del av källmaterialet är fortfarande outgivet, men det finns bevarat hos Sveriges Radio, i landsmålsarkiven och på en del andra håll. Visserligen är materialet av skiftande värde men det ger ändå en god föreställning om 1800-talets svenska allmogemusik.

Den som vill närmare lära kän-

na vår folkmusiks äldsta bevarade, genuina rester bör studera kapitlet Musik i fäbod och säter, som är rikt illustrerat med notexempel på instrumentala och vokala vallåtar. Nog kan man ännu i dag på enstaka platser höra denna säregna musik, som skiljer sig väsentligt från konstmusiken i instrumentarium och utförande, framhåller författaren, men konstaterar samtidigt med vemod att denna musik efter något decennium säkert har tydnat för alltid.

Under 1800-talet och tidigare ingick vissången som ett omistligt inslag i allmogens liv i helg och söcken. Författaren låter oss betrakta den svenska folkvisesången mot dess kulturhistoriska bakgrund och ger oss instruktiva stilprov från de medeltida balladerna till skillingtrycken. I motsats till de nyare folkvisorna har de bevarade gamla sångerna en ädlare melodik, präglad av kyrkotonarernas kärva uttrycksstyrka. De säregna folkliga korallerna med deras "utkrusningar" som vi ännu kan höra i vissa delar av Dalarna, har tyvärr för sent upptecknats, så att en mängd värdefullt material gått förlorat. Dessa koraller framföres fortfarande av körer, enstämmigt eller i flerstämmig sats, men lösruckta från sin rätta miljö, har de bara en artificiell tillvaro, beklagar författaren.

Ett särskilt kapitel behandlar mycket ingående allmogens instrumentarium: säckpipa, mungiga, nyckelharpa, julgiga etc. Violinen kom först vid mitten av 1800-talet till den svenska allmogen. Med väckelserörelsen följde gitarren och cittran. Dragspelet förändrade repertoaren till det sämre. Det gav dödestöten åt den fina gamla allmogemusiken.

Fascinerande berättar författaren om spelmännen, deras repertoar och deras färgstarka toppfigurer, en fängslande lektyr långt utöver fackmännens krets. Karaktäristiska särdrag i folkmusiken, till exempel de svävande intervallerna, en typisk folklig intonationspraxis, som redan Haefner observerat, illustreras med slående exempel och många intressanta musikvetenskapliga rön framläggs.

Jan Lings Svensk folkmusik förtjänar att spridas till en stor läsekrets, som därigenom når en närmare kontakt med allmogens gamla, rika musikkultur.

H. A. Peter

JAN LING: Svensk folkmusik. Prisma, hft 12:50.